

TÜRKİYE'DE YAŞAM BOYU EĞİTİM POLİTİKALARI

Melek MOLLAİBRAHİMOĞLU

Yüksek Lisans Öğrencisi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

E-mail: melek_mollaoglu@hotmail.com

ÖZET

Bilgi ekonomisi; bilgiyi yoğun olarak bilgi-iletişim teknolojilerinin kullanılmasında merkez olarak gören ekonomidir. Bilgi, insan odaklı olduğundan yeni teknolojilerin buluşuna yardımcı olmakta ve bu özelliğinden ötürü diğer üretim girdilerinden daha önemli hale gelmektedir.

Geçmişten günümüze yaşanan bilgi devrimlerinin sonucu olarak toplumlar bilgi toplumuna, ekonomi bilgi ekonomisine dönüşmüştür. Bilgi toplumunu gelişmiş toplum olarak tanımlayabiliriz. Toplumların gelişmişliği bilgiye ve teknolojiye hakim olmaları ile orantılıdır. Bilgi toplumunun oluşması ile eğitim süreklilik kazanmıştır. Yaşam boyu öğrenme, bilgi toplumuna uyumu kolaylaştırır. Bu; teknolojinin eğitimde etkin kullanılması ile mümkündür. Yaşam boyu eğitim için; eğitime yapılan yatırımlar artırılmalı, bilgisayar kullanımı desteklenmelidir. Eğitimde kadın-erkek eşitliği sağlanmalıdır. Endüstrilerin ve iş sektörlerinin başarısı, bilginin yoğunluğu ile doğru orantılıdır. Bilgiye ağırlık veren sektörler yenilikçi ve daha teknolojik icat yapabilme imkanına sahiptir.

Bu çalışmanın amacı; bilgi toplumuna, bilgi ekonomisine ve yaşam boyu eğitimin önemine dikkat çekerek, bilgi toplumunun oluşturulması için iyi eğitilmiş bireylerin gerekliliğini vurgulamaktır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Toplumu, Bilgi Ekonomisi, Bilgi Teknolojisi, Yaşam Boyu Öğrenme

Jel Kodları: A14, A1, O3, A2

LIFELONG LEARNING POLICIES IN TURKEY

ABSTRACT

Knowledge economy; the economy in the use of information that serves as the centr information and communication technologies extensively. Knowledge, new technology is the people-oriented and is becoming more important than the other production inputs due to this feature.

From past to present living the information revolution as the result of society's information society, the economy has turned into the knowledge economy . Information can be defined as the developed societies.Lifelong learning, knowledge makes it easier to adapt to society. Possible by effective use of technology in education. For lifelong learning; training investments should be increased, the use of computers should be supported. gender equality in education should be provided. The success of the industry and business sectors, is directly proportional to the density of information. Information sector have the opportunity to make more innovative and technological innovation .

The purpose of this study; information society, noting the importance of the knowledge economy and lifelong education, information and to emphasize the need for well-trained individuals for the establishment of the community.

Keywords: *Information Society, Knowledge Economy, Knowledge Technology, Lifelong Learning*

Jel Codes: *A14, A1, O3, A2*

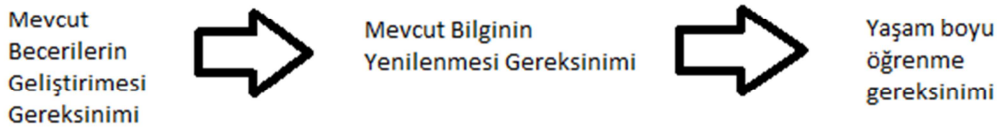
1. GİRİŞ

Öğrenme, bireyin doğumu ile başlayıp ve ömür boyu sürdürdüğü bir eylemdir. İnsan öğrenerek, varolan bilgilerini yeni bilgilerle geliştirerek toplum içerisinde yerini alır. İnsan yaşamının her aşamasında öğrenmeye açıktır. Öğrenme faaliyetini sınırlandırmak mümkün değildir. Öğrenme okul içerisinde olabileceği gibi okul dışında da devam eder. Teknolojinin hızla gelişip yaygınlaşması ile küresel dünyaya uyum sağlayabilmek, toplumsal sorunlar yaşamamak için gelişim ve değişim gerekir. Bu gelişim eğitim ve öğrenme mümkündür.

Yaşam boyu öğrenme, okul içindeki eğitim ve öğretimi kapsamak dışında; okul dışında da yer, zaman, yaş etkenlerini gözetmeksizin bireyin yaşantısı boyunca eğitim ve öğretim etkinliklerini açıklayan bir kavramdır. Yaşam boyu eğitim, örgün eğitimde yetersiz olan verilerin daha sonrası tamamlanması amacı ile kabul görmüştür (Berberoğlu, 2010). Okul eğitimi dışında kişinin yaşamın her evresinde, “beşikten mezara” tabiri ile her türlü eğitimi kapsamaktadır. Kısaca eğitim; yaşam boyunca bir süreklilik arz etmelidir (Unesco World Report, 2005).

Gelişen teknolojiler ile bireylerin de ihtiyaçları değişmiştir. Bu ihtiyaçları karşılayabilmek için eğitimdeki mevcut durumu iyileştirmek, geliştirmek ve yeniliğe uygun hale getirmek gerekir. Şartsız koşulsuz bireyler her yaşta, her ortamda öğrenmeyi gerçekleştirebilmelidir. Öğrenmeyi gerçekleştirebilmek için kişilerin eğitim hakları konusunda bilgi sahibi olması kolayca bilgiye erişim sağlayabilmesi gerekmektedir. Bu konuda toplum bilinçlendirilmeli ve farkındalık yaratılmalıdır. Böylece her birey topluma uyum sağlayabilecek bilgi birikimine sahip olmaktadır. Burada en önemli nokta; bilgiye herkesin ulaşabilecek esneklikte ve akışta olması gerektiğidir.

Şekil 1: Yaşam Boyu Öğrenme Gereksinimi

1.1. Yaşam Boyu Eğitim Kavramı

Yaşam boyu eğitim ilk olarak 1970 yılında Unesco'nun politikası olarak gündeme gelmiştir. Eğitimin yapılandırılması ve çağa uygun birey yetiştirilmesi için girişimlerde bulunulmuştur. 1973 yılında OECD tarafından “Sürekli Eğitim: Yaşam Boyu Öğrenme İçin Bir Strateji” adlı rapor yayınlamıştır. Bu raporda kişinin gelişmesi gerekliliğine ve sürekli öğrenmesine vurgu yapılmıştır (Çoşkun ve Odabaş, 2008). 2000 yılında Lizbon’da Avrupa Konseyi toplantısında üye devletlerin liderlerinin imzaladığı 10 yıllık stratejisinde, önemli olan unsurlardan biri olarak Yaşam Boyu Öğrenme gösterilmiştir.

1.2. Yaşam Boyu Öğrenmenin Amacı

Yaşam boyu öğrenmenin amacı, toplumun bilgi toplumuna dönüşü ile bireylerin topluma uyum sağlamada zorluk yaşamaması, çalışma yaşamlarında da ekonomik olarak aktif bir şekilde yer almaları ve sosyal hayatlarında başarılı olmalarını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda, bireyler sürekli öğrenmeye teşvik edilmeli, eğitim fırsatlarından yararlanmaları için çalışmalar yürütülmeli, herkesin bilgiye erişmesi sağlanmalıdır.

Yaşam boyu öğrenmenin önem kazanması ve gündeme gelmesinin nedenleri olarak; eğitimin okul ile sınırlı kalmamasını, eğitimin okul dışını da kapsamasını, eğitimin esnek olmasını sayabiliriz (Akbaş ve Özdemir, 2002).

2. TÜRKİYE’DE YAŞAM BOYU ÖĞRENME

Türkiye’de yaşam boyu öğrenme alanında ancak 2000’li yıllarda çalışmalara başlanmıştır (Avrupa Birliğinde Yaşam Boyu Öğrenme, Milli Eğitim Dergisi, 2002). Türkiye’de eğitim sistemi örgün ve yaygın eğitim olarak iki bölümden oluşmaktadır. (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1739). Devletin görev ve sorumlulukları; eğitim politikalarını üretmek, bireyleri yönlendirmek, eğitime destek vermek, eğitimin önündeki engellere çözüm üretmek, geniş eğitim programları geliştirmek ve sunmaktır. Devlet bu görev ve sorumlulukları yerine getirirken kamuda ve özel sektörde, medyada, sivil toplum kuruluşlarında eğitim amaçları doğrultusunda bireyleri bilinçlendirmelidir. Bilginin nerede nasıl kazanılacağı, kazanılan bilgilerin, nerede ne amaçla kullanılacağı konusunda tartışmaların olması bilgiye karşı artan ilginin bir sonucudur (Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi, 2009).

Yaşam boyu eğitimin geliştirilmesinde ve yaygınlaştırılmasında rolü olan kurum ve kuruluşlar; eğitim sağlayıcılar (Üniversiteler, Mesleki Eğitim Kurumları, İlköğretim Okulları, Ortaöğretim Kurumları), devlet kurumları (Bakanlıklar, Kurumlar), iş dünyası (Sendikalar, işletmeler, örgütler, TESK, TOBB, Odalar), Sivil Toplum Örgütleri (Vakıflar, Birlikler) ve medyadır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2007). Devlet ve medya, öğrenme kültürünün yaygınlaştırılması konusunda en önemli iki kanaldır. Öğrenmeyi kültür haline getirecek politikalar ve etkinlikler oluşturulmalıdır.

2.1. Türkiye’deki Yaşam Boyu Öğrenme Politikaları

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Çerçevesi’nde hazırlanan Hayat Boyu Eğitim ve Örgün Olmayan Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2001, yaşam boyu öğrenme çalışmalarından en önemli olanıdır. Bu raporda yer alan politikaları şöyle özetleyebiliriz; eğitimin fırsat ve olanakları artırılmalıdır. Devletin eğitim harcamalarının oranı artırılmalıdır. Öğretim programında ki materyaller hayat boyu eğitim yaklaşımı ile düzenlenmelidir. Hayat Boyu Öğrenme ilkesi Türkiye şartlarına göre uyarlanmalıdır. Mesleki eğitime yönelik çalışmalar yapılarak istihdamı arttıracak düzenlemeler yapılmalıdır.

Cinsiyete dayalı ayrımlar önlenmeli, kadınların ve kızların eğitim imkanlarından yararlanması sağlanmalıdır.

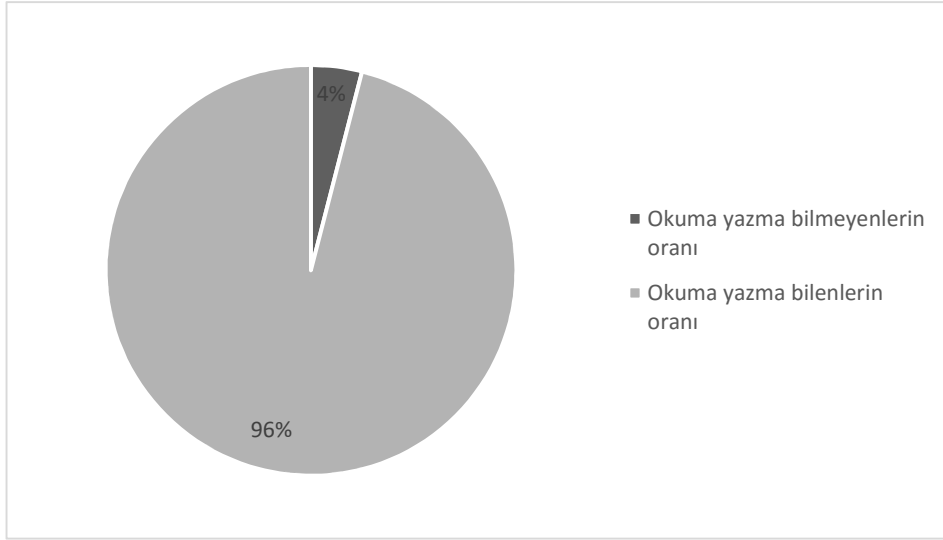
Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda, değişen ve gelişen ekonomi ile işgücü piyasasının gerekleri doğrultusunda, kişilerin istihdam becerilerini artırmaya yönelik yaşam boyu öğrenim stratejisinin geliştirileceğine yer verilmiştir (Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013).

Onuncu Kalkınma Planı’nda ise eğitimdeki en önemli hedefler arasında “bireylerin kişilik ve kabiliyetlerini geliştiren, hayat boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde işgücü piyasasıyla uyumunu güçlendiren, fırsat eşitliğine dayalı, kalite odaklı dönüşüm sürdürüleceği” , bilgi ve iletişim teknolojisinin altyapısının geliştirileceği yer almaktadır (Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018).

Devlet bireyim eğitim kazanımlarının dışında, bu kazanımların faydaya dönüştürülmesi ile de yakından ilgilenmelidir. Edinilen bilgilerin, yeterliliklerin mesleki olarak kullanılması, işgücüne katılımı sağlanmalıdır. Böylece verilen eğitim hem bireysel hem de toplumsal fayda sağlamaktadır. Devletin bilgi donanımlı bireyleri geliştirmesi ile gençlere ve tüm vatandaşlara mesleki yeterlilik kazandırarak, istihdamına olanak sağlayarak işgücüne katılımını destekler (Duman, 2003).

Yaşam boyu öğrenmede ilk adım kuşkusuz okur yazar oranını arttırmaktır.

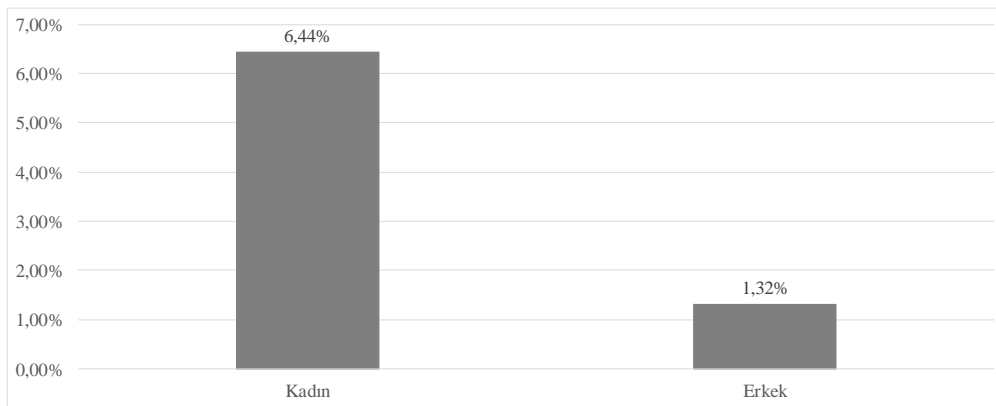
Grafik 1. 2015 Yılı Okuma-Yazma Oranları

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2015

Türkiye’de okuma yazma bilmeyen güncel nüfus sayısı 2.66 milyondur. Okur yazar nüfus oranı 2015 yılı itibariye %96,13’tür. (Bkz. Grafik 1)

Grafik 2. Cinsiyete Göre Okuma Yazma Bilmeyenlerin Oranları

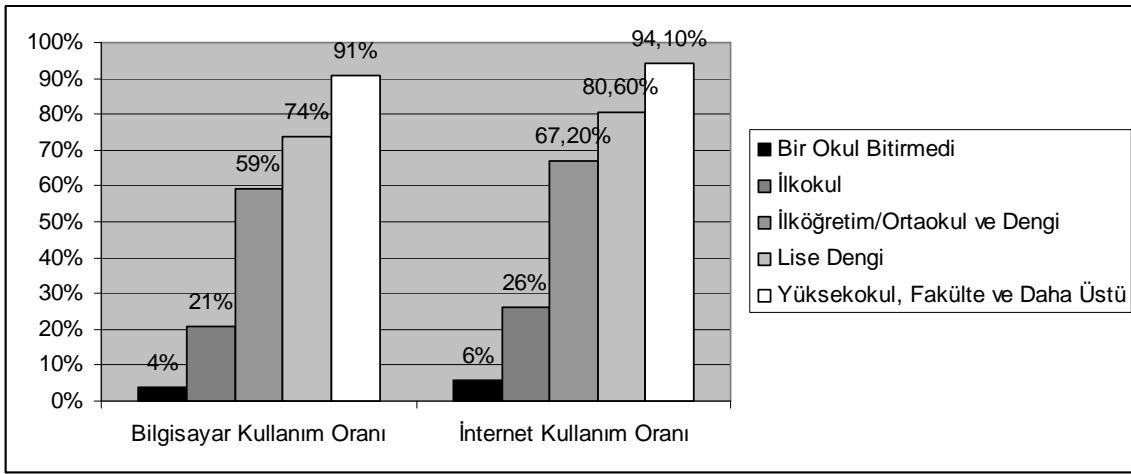
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2015

Okuma yazma bilmeyen kadın oranı %6,44 iken bu oran erkeklerde %1,32’dir (Bkz. Grafik 2). Nüfusun yarısını oluşturan kadınların okuma yazma oranının artırılması için gerekli programlar yürütülmeli ve tedbirler alınmalıdır. Temel eğitim başta olmak üzere eğitimin tüm kademelerinde (ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim) okullaşma oranı artırılmalıdır. Bireyi iyi bir vatandaş

olma, meslek sahibi olma konusunda bilinçlendirmek ve vasıf kazandırmak hedeflenmelidir. Bireyin çalışma yaşamının gerekliliği olan bilgi ve birikime sahip olması gerekir. Okullaşma oranındaki geçmiş yıllara göre artış yaşanmaktadır. Kaliteli bir eğitim için, eğitim verilen fiziksel mekanın yaşam boyu öğrenme kavramına uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Derslik sayısının artırılması, iyi eğitilmiş uzman öğretmenlerin varolması, bilgi teknolojilerinden yararlanılması bu konuda önemlidir.

Bireylerin bilgi çağında ve bilgi toplumunda; dönemin gereklilikleri dolayısıyla bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanım oranı da artırılmalıdır.

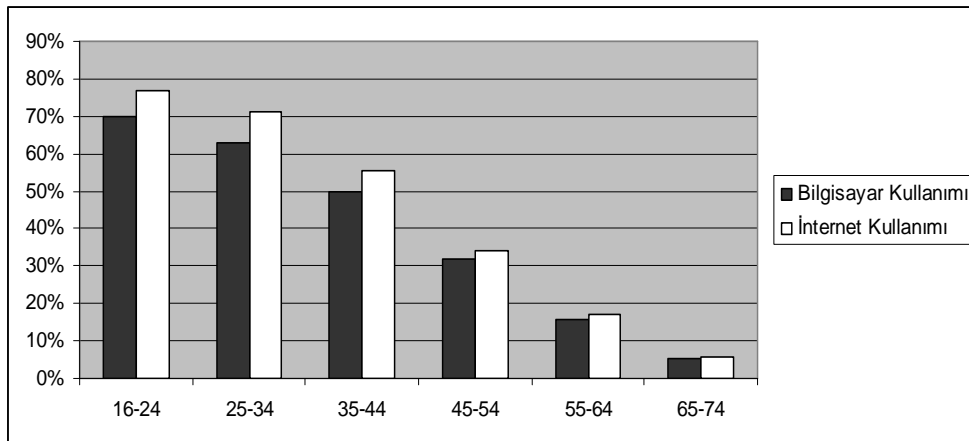
Grafik 3. Eğitim Durumuna Göre Bilgisayar ve İnternet Kullanımı

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2015

Bilgisayar ve internet kullanım oranları arasında farklılıklar vardır ve kullanımın en yüksek olduğu eğitim kademesi; %91,7-%94,1 ile yüksekokul, fakülte ve enstitü mezunlarıdır. (Bkz. Grafik 3)

Grafik 4. Yaş Grubuna Göre Bilgisayar ve İnternet Kullanımı

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2015

Bilgisayar ve internet kullanımının yaş dağılımına baktığımızda en yüksek orana sahip yaş aralığı; %70-77 ile 16-24'tür ve bu oranı %62,7-71 ile 25-34 yaş aralığı izlemektedir. Bilgi ve

iletişim teknolojilerinin kullanımı; yaş, eğitim durumu, bölge(kır-kent), cinsiyet, çalışanlar ve çalışmayanlar gibi etkenlere göre farklılık göstermektedir. (Bkz. Grafik 4)

3. SONUÇ

Yaşam boyu öğrenme resmi (eğitim kurumları, okullar, üniversiteler) ve gayri resmi olarak (okul dışı, ev, iş, sosyal çevre, aile vs) her yerde gerçekleşen bir eylemdir.

Bu çalışmada bilgi ekonomisi ve bilgi toplumu kapsamında Türkiye'nin mevcut durumu yaşam boyu öğrenme açısından analiz edilmeye çalışılmıştır. Yaşam boyu eğitimin ve öğrenmenin tanımı ve kapsamı, uygulanan politikalar, hazırlanan raporlar incelenerek çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Yaşam boyu öğrenmeye neden ihtiyaç duyulduğu, nasıl ortaya çıktığı, Türkiye'nin bu kavrama karşı tutumu incelenmiştir.

Yaşam boyu eğitim 1960'lı yıllarda istihdam arttırıcı, nitelikli işgücü oluşturarak dünya ekonomisine katkıda bulunma amacı ile ortaya çıkan kavram; artık bireylerin kaliteli hayat yaşama, mesleki gelişimlerine adapte olma amacını taşımaktadır (Çelik ve diğerleri, 2012).

Gelişen ve değişen teknoloji ile küreselleşen dünya üzerindeki ihtiyaçlar, beklentiler ve tutumlar da değişmiştir. Sosyal, kültürel, ekonomik, politik değişimler kendini göstermiştir. Bu değişimlere neden olan en önemli faktör kuşkusuz teknolojik gelişimlerdir. Teknolojik değişimler bilginin akışını da hızlandırmıştır. Bireylerin bu hızlı ve artan gelişime uyum sağlaması, sorun yaşamaması için nitelik bakımından mesleki açıdan kendini sürekli geliştirmek zorundadır. Yani; bireylerin varolan bilgileri hayatları boyunca onlara yetmemektedir (Gündoğan, 2003). Bilgi toplumunda yetersiz kalmaktadırlar. Bu nedenle gelişen topluma, ekonomiye ve teknolojiye uyum sağlayabilmek için bireyler bilgiye ulaşmalı, bilgiyi kullanmalıdır.

Bilginin herkese ulaşabilir olması önemli bir etken iken; kız çocukların ve kadınların eğitimden, bilgiden uzak kalması toplumsal olarak çözülmesi gereken bir sorundur. Geleneksel değer yargıların, cinsiyetlere göre rol belirlemesi nedeniyle Türkiye'de kadın okuma yazma bilmeyen nüfus oranı erkeklere göre bir hayli fazladır. Kız çocukların okutulması için gerekli politikalar bu noktada önemlidir.

Türkiye 8. ve 9. Kalkınma Planlarında, eğitim sisteminin düzenlenmesini öngörmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün oluşturulması ile genel anlamıyla 2000'li yıllarda yaşam boyu öğrenme çalışmalarına başlanılmıştır. Böylece toplumda farkındalık yaratılarak bireylerin yaşam boyu öğrenmenin önemini daha iyi kavramış olacaktır. Kişinin sadece sosyal yaşantısı içerisinde değil çalışma yaşamında da öğrenmenin, yeniliğinin önemi büyüktür. Sürekli gelişen, değişen bilgi ve teknolojileri takip etmek, varolan bilgileri yeni bilgiler ile pekiştirmek kişiye iş yaşamında adapte olmayı kolaylaştırmaktadır. Sadece devlet kurumlarının değil özel kurumların da eğitim programlarına sahip olması ve eğitime ayrılan payın büyümesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, devlet ve devlet dışında ki diğer kurum ve kuruluşlar yaşam boyu öğrenme kültürünü benimsemeli, birbirleri ile işbirliği içerisinde olmalıdır. Bu kültürün oluşturulması için devlet gerekli politikaları uygulamaya geçirmeli ve bunun için gerekli finansmanı sağlamalıdır. Çünkü insan, en değerli sermayedir.

TEŞEKKÜR

Bildiri ve makale yazımının her aşamasında desteklerini benden esirgemeyen, yol gösteren ve cesaret veren hocalarım; Doç. Dr. Sinan Alçın ve Yrd. Doç. Dr. Yaşar Serhat Yaşgül'e teşekkürlerimi sunarım.

- Akbaş, O. ve Özdemir S. (2002), *Avrupa Birliği'nde Yaşam Boyu Öğrenme*, Milli Eğitim Dergisi
- Akkoyunlu B. (2008), *Bilgi Okuryazarlığı ve Yaşam Boyu Öğrenme*, Hacettepe Üniversitesi: Ankara
- Avrupa Birliğinde Yaşam Boyu Öğrenme (2002), Milli Eğitim Dergisi
- Berberoğlu, B. (2010), *Yaşam Boyu Öğrenme ile Bilgi ve İletişim Teknolojisi Açısından Türkiye'nin Avrupa'daki Durumu*, Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi
- Coşkun, P. ve Odabaş, H. (2008), *Bilgi Toplumunda Yaşam Boyu Öğrenmenin Anahtarı: Bilgi Okuryazarlığı: Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı: Antalya*
- Diker Coşkun, Y. ve Demirel, M. (2012), *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Yayımlanmış Doktora Tezi: Ankara
- Duman, A. (2003), *Bazı Eğitim Bilimi Kavramlarına İlişkin Genel Bir Değerlendirme*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
- Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi (2009)
- Kenar, N. (2002), *Yaşam Boyu Öğrenme*, www.messegitim.com
- Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, MEGEB (2006), Hayat Boyu Öğrenme Politika Dergisi
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1739)
- OECD (2004)
- Türkiye İstatistik Kurumu (2015)
- World Bank (2003)
8. Kalkınma Planı (2001), *Hayat Boyu Eğitim, Örgün Olmayan Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*
9. Kalkınma Planı (2007), Devlet Planlama Teşkilatı: Ankara
10. Kalkınma Planı (2013), T.C Kalkınma Bakanlığı:Ankara